

Література

1. Міністерство праці та соціальної політики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.mlsp.kmu.gov.ua/control/uk/index>
2. Держком. статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Головне управління статистики в Закарпатській області. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.stat.uz.ua/statinfo/pracja/index.html>.
4. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.svoboda.fm/ukraine/210009.html>.
5. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrudprom.com/digest/Podatkoviy_kodeks_yak_zruynuvati_ekonomku.html.

Машика Ю.В. Современное состояние рынка труда Украины в условиях мирового финансового и экономического кризиса

Наиболее острой проблемой, с которой встречается население, является феномен безработицы (особенно среди молодежи). Именно поэтому не случайно большинство экономистов и социологов рассматривают это явление как социальное зло, а исторический опыт это неоспоримо доводит. Именно с безработицей связаны такие деструктивные явления, как спад производства, бедность, социальное напряжение, криминализация в обществе. Также необходимо отметить, что на сегодняшний день проблема безработицы трудовых ресурсов просматривается во всех регионах Украины, в том числе и в Карпатском регионе и Закарпатской области в частности.

Ключевые слова: рынок труда, кризис, занятость населения, безработица, бедность, социальная напряженность, криминализация, мотивация людей к труду.

Mashika Yu.V. Modern stations of market labour of Ukraine in condition of world financial and economic crisis

The article dealt with the fact that the most acute problem which meets the population – the phenomenon of unemployment (especially among youth). So do not waste the majority of economists and sociologists regard this phenomenon as a social evil and historical experience proves this convincingly. It is associated with unemployment such destructive phenomena as the fall production, poverty, social tensions, the criminalization of society. It should also be noted that today the problem of employment of labour seen in all regions of Ukraine, including in the Carpathian region and Transcarpathian region in particular.

Keywords: labour market, crisis, employment, unemployment, poverty, social tension, criminalization, motivating people to work.

УДК 330.131.7:658.512.4:621

Ст. викл. О.О. Коць;

асист. Л.П. Бондаренко – НУ "Львівська політехніка"

ФАКТОРИ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ НА ЕТАПІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАШИНОБУДІВНОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ПОКАЗНИКИ ЇХНЬОГО ОЦІНЮВАННЯ

Досліджено фактори невизначеності, що впливають на діяльність машинобудівних підприємств на етапі науково-технічної підготовки виробництва, здійснено їхню класифікацію. Визначено показники, за допомогою яких можливо оцінити вплив факторів невизначеності та визначити адаптованість підприємства до їхнього впливу. Запропоновано метод оцінювання адаптованості машинобудівного підприємства до умов невизначеності на етапі науково-технічної підготовки виробництва.

Ключові слова: науково-технічна підготовка виробництва, невизначеність, фактори невизначеності, оцінювання адаптованості підприємства, машинобудування.

Постановка завдання. Запорукою ефективного розвитку машинобудівного підприємства, збереження конкурентних позицій на ринку, рента-

бельності його діяльності є максимальне використання наявних можливостей і власних сильних позицій з одночасною мінімізацією впливу зовнішніх загроз і проявів слабких позицій. Досягти цього можна лише за умови постійного вдосконалення діяльності підприємства, впроваджуючи інновації, оновлюючи процеси та технології, модернізуючи та розширюючи напрями і сфери господарювання тощо. Науково-технічна підготовка виробництва (НТПВ) є запорукою інноваційного оновлення діяльності підприємства, адже на цьому етапі визначається напрям інновацій, можливість їхнього здійснення, джерела фінансування, необхідні ресурси для її виконання тощо.

Діяльність машинобудівного підприємства залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів. До зовнішніх належать конкуренти, соціально-економічна і політична ситуація в країні та у світі. На ці фактори не може впливати ні власник підприємства, ні найманий топ-менеджер. Стратегія підприємства на ринку, його організаційна структура, маркетингова, кадрова політика та інші фактори є внутрішніми, такими, що впливають на досягнення підприємством своїх цілей. Своєю чергою, від того, як керівництво підприємства розпоряджатиметься своїми ресурсами, змінюватиме перераховані вище внутрішні фактори, і залежатиме його успіх на ринку [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Далеко не всі фактори впливу є наперед відомими підприємству, навіть навпаки – більшість з них є важкопрогнозованими і здебільшого їхнє настання та прояв є для підприємства незапланованими. Ситуація, зумовлена недосконалістю знань про сучасний або майбутній стан підприємства – це ситуація невизначеності, що характеризується частковою відсутністю відомостей про певні параметри, процеси, моделі, що використовуються під час оцінювання ризику виконання певних операцій чи завдань, окремих етапів чи виробничо-господарської діяльності загалом. Врахування невизначеності, конфліктності й породжуваного ними ризику є однією з магістральних ліній розвитку економічної теорії другої половини ХХ ст.

Однією з проблем, що постає сьогодні перед машинобудівними підприємствами, є відсутність класифікації факторів невизначеності для підприємств машинобудування, відповідно до якої можна аналізувати виробничо-господарську діяльність підприємства, досліджувати розмір ризику, притаманний сфері його господарювання, приймати рішення на основі результатів аналізування та з врахуванням можливих ризиків.

Невизначеність у переважній більшості випадків має зовнішню природу походження відносно машинобудівного підприємства, оскільки підприємству важче прогнозувати та впливати на динаміку факторів зовнішнього середовища. Як зазначають Р. Сайерт і Дж. Марч, у всіх випадках невизначеності є межа підприємницької поведінки, за якої підприємства можуть працювати. Для машинобудівних підприємств характерна невизначеність щодо ставлення до ринку, постачання, дій акціонерів, поведінки конкурентів, заходів уряду тощо [2].

Значним стає вплив факторів невизначеності під час побудови економіки ринкового типу, коли виникають найрізноманітніші види ризику для всіх суб'єктів господарської діяльності [3].

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Усі можливі на практиці фактори невизначеності поділяють на дві групи: ті, що "передбачаються", і ті, виявити які на апріорній стадії аналізування умов невизначеності нереально. Ці фактори належать до другої групи. Запорукою ефективного господарювання машинобудівного підприємства в умовах невизначеності, його інноваційного розвитку, що забезпечуватиметься за допомогою відповідного здійснення НТПВ, утримання конкурентних переваг є формування максимально повної та об'єктивної класифікації факторів невизначеності у машинобудуванні, які підлягають виявленню на стадії аналізування, що сприятиме зменшенню впливу тієї групи факторів, які неможливо виявити на цій стадії, на результати діяльності підприємства. Саме це завдання сьогодні є невирішеним, перебуває лише на стадії розгляду та розроблення систем прийняття рішень у машинобудуванні, що передбачають врахування факторів невизначеності та адаптування до їхнього впливу.

Завдання дослідження. Основним завданням дослідження є виокремлення факторів невизначеності, що найчастіше мають місце в діяльності машинобудівних підприємств, їх групування за певними класифікаційними ознаками, виокремлення показників, за допомогою яких можливим стане оцінювання впливу факторів невизначеності на діяльність машинобудівного підприємства з одночасним виявленням адаптованості самого підприємства до впливу цих факторів, що дасть змогу приймати раціональні та ефективні рішення під час планування НТПВ.

Основний матеріал дослідження. Під час планування НТПВ машинобудівного підприємства інформація про фактори невизначеності та ризику потрібна на етапі вибору способів управління ризиками НТПВ, тобто коли прийматиметься рішення про способи виконання вибраного варіанта здійснення напряду НТПВ. Саме на цій стадії планування НТПВ вважаємо за доцільне і рекомендуємо використовувати розроблену В.В. Вітлінським і П.І. Верченком [4] класифікацію факторів ризику, що полегшить прийняття ефективних і раціональних управлінських рішень. В.В. Вітлінський і П.І. Верченко поділяють фактори, що визначають ступінь господарського ризику, на зовнішні і внутрішні [4]. Своєю чергою, зовнішні фактори вони поділяють на фактори безпосереднього впливу (законодавство, податкова система, взаємодія з партнерами, конкуренція, корупція і рекет, непередбачувані дії органів державного управління та місцевого самоврядування) та фактори опосередкованого впливу (науково-технічний прогрес, політична система, економічні зрушення в країні, економічні зрушення в галузі, зрушення на міжнародній арені, стихійні лиха). А серед внутрішніх факторів ризику науковці [4] виділяють стратегію підприємства, принципи його діяльності, ресурси і їхнє використання, якість і рівень використання маркетингу. Такий підхід до класифікації факторів ризику має узагальнюючий характер і може використовуватись і в діяльності машинобудівних підприємств для оцінювання ризику і визначення способів управління ним.

Проте під час планування НТПВ в умовах невизначеності більшого значення набуває врахування факторів невизначеності, що породжуватимуть ризику НТПВ. Саме тому вважаємо за доцільне сформулювати класифікацію

факторів невизначеності, що впливають на здійснення НТПВ машинобудівного підприємства. За основу розроблення класифікації візьмемо поділ усіх факторів на зовнішні і внутрішні (як пропонують [4], [5] та ін.). Склад цих факторів буде відмінним від тих, що пропонують автори проаналізованих літературних джерел. Це пов'язано з:

- 1) конкретизацією етапу діяльності машинобудівного підприємства, а не розглядом його господарської діяльності зі загальних позицій;
- 2) первинністю факторів невизначеності порівняно з факторами ризику, які вони породжують.

Зовнішні фактори невизначеності на етапі НТПВ машинобудівного підприємства поділятимемо, як і фактори ризику, на фактори: 1) безпосереднього впливу; 2) опосередкованого впливу. З факторів внутрішнього середовища розглянемо тільки різновид "ресурси і їхнє використання", оскільки інші не будуть факторами невизначеності під час НТПВ в силу таких причин:

- 1) стратегія підприємства – відома категорія (не містить в собі елементів невизначеності), що передбачає інноваційний шлях розвитку машинобудівного підприємства, саме тому на підприємстві передбачено НТПВ;
- 2) принципи діяльності не визначаються під час НТПВ, а навпаки – відповідно до сформованих на машинобудівному підприємстві принципів діяльності відбувається НТПВ;
- 3) якість і рівень використання маркетингу не є безпосередньо внутрішнім джерелом невизначеності НТПВ, а, як першоджерело, зумовлює прояв негативного впливу зовнішніх факторів невизначеності під час здійснення НТПВ.

Отже, враховуючи результати дослідження сучасного стану машинобудівних підприємств, особливостей провадження ними господарської діяльності загалом та НТПВ зокрема, ми розробили класифікацію факторів невизначеності на етапі НТПВ машинобудівного підприємства (рис.).

Надзвичайно сильно впливає на діяльність машинобудівного підприємства сьогоднішня загальна тенденція спаду виробництва у машинобудуванні, спричинена конкуренцією провідних закордонних машинобудівних підприємств, недосконалим податковим законодавством, застарілим обладнанням та відсутністю коштів у замовників. Досвід показує, що наприклад важке машинобудування, значною мірою залежить від загальних економічних умов, зокрема таких, як розрив налагоджених зв'язків у межах СНД, фінансово-економічне становище в Україні тощо.

Найістотнішими проблемами, які негативно впливають на діяльність машинобудівного підприємства, є: економічна нестабільність, часті зміни у законодавстві та оподаткуванні, інфляційні процеси в економіці України; застарілі основні засоби; нестача обігових коштів; відсутність інвестицій для придбання нового обладнання; високі ставки відсотків за кредит; недостатність державних дотацій тощо.

Своєчасне і повне врахування невизначеності під час планування НТПВ є гарантією мінімізації потенційних ризиків, а відповідно – додаткових витрат і втрат, які могло спричинити їхнє виникнення. Отже, плануючи НТПВ, доцільно враховувати адаптованість машинобудівного підприємства

до умов невизначеності, що його очікують. Аналізування факторів невизначеності є обов'язковою умовою ефективного планування НТПВ машинобудівного підприємства. Їх належить враховувати і під час прийняття рішень про напрям здійснення НТПВ, і під час визначення способів її реалізації.

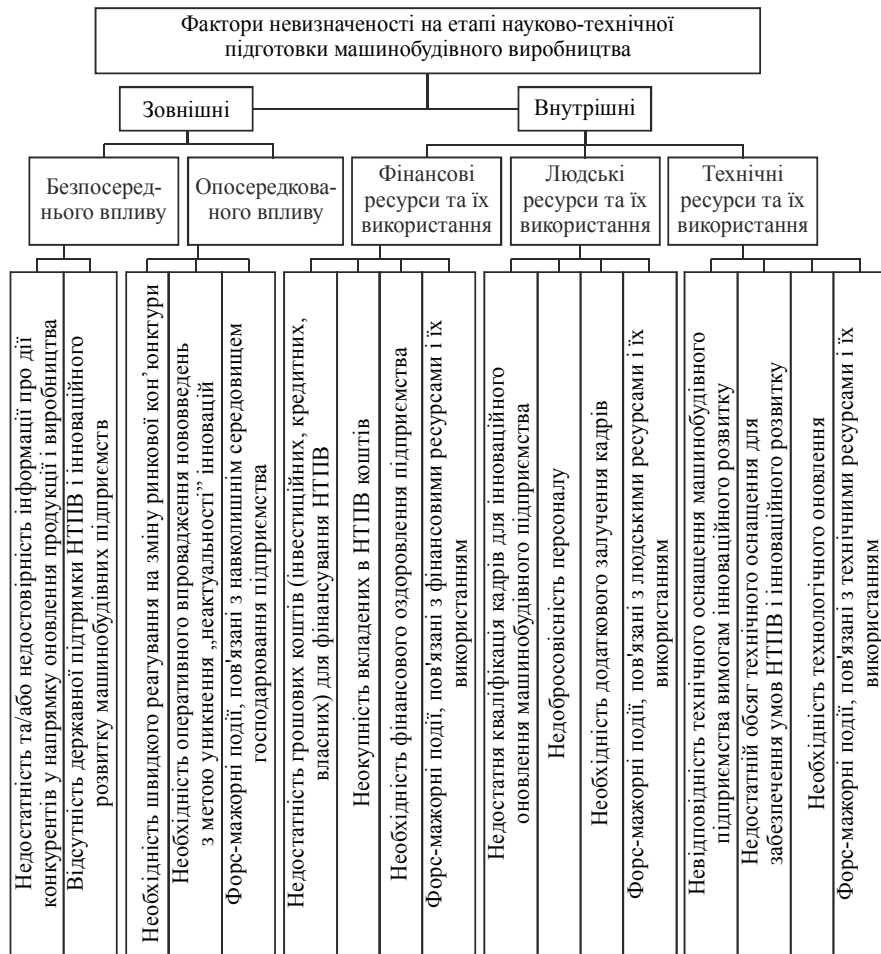

Рис. 1. Класифікація факторів невизначеності на етапі НТПВ машинобудівного підприємства (авторська розробка)

Врахування факторів невизначеності під час планування НТПВ машинобудівного підприємства треба здійснювати за допомогою оцінювання адаптованості підприємства до умов невизначеності, тобто за допомогою розрахунку комплексу показників, які дали б змогу виявити потенційні прояви умов невизначеності та здатність підприємства пристосуватися до них. Пропонований перелік показників оцінювання адаптованості машинобудівного підприємства до умов невизначеності на етапі НТПВ подано в табл. 1.

За результатами розрахунку наведених показників (табл. 1) можна оцінити адаптованість машинобудівного підприємства до умов невизначеності під час здійснення НТПВ, а також сформулювати висновки та рекомендації під час планування НТПВ в умовах невизначеності.

Табл. 1. Перелік показників для оцінювання адаптованості машинобудівного підприємства до умов невизначеності на етапі НТПВ*

№ з/п	Фактори невизначеності під час здійснення НТПВ	Показники оцінювання адаптованості до впливу умов невизначеності
1	Необхідність швидкого реагування на зміну ринкової кон'юнктури	коефіцієнт інновацій у технологію виробництва машинобудівної продукції коефіцієнт динамічності ринку машинобудівної продукції
2	Відсутність державної підтримки НТПВ і інноваційного розвитку машинобудівних підприємств	коефіцієнт державної підтримки
3	Необхідність оперативного впровадження нововведень, щоб уникнути "неактуальності" інновацій	коефіцієнт продажів (прогнозованого попиту) продукції
4	Недостатність та/або недостовірність інформації про дії конкурентів у напрямку оновлення продукції і виробництва	інноваційні ризики НТПВ
5	Форс-мажорні події, пов'язані з навколишнім середовищем господарювання підприємства	
6	Недостатність грошових коштів (інвестиційних, кредитних) для фінансування НТПВ	коефіцієнт забезпечення інновацій власними коштами
7	Неокупність вкладених в НТПВ коштів	коефіцієнт нормативної рентабельності інновацій
8	Необхідність фінансового оздоровлення підприємства	коефіцієнт рентабельності операційної діяльності коефіцієнт фінансової стійкості
9	Форс-мажорні події, пов'язані з фінансовими ресурсами і їхнім використанням	інвестиційні ризики НТПВ
10	Недостатня кваліфікація кадрів для інноваційного оновлення машинобудівного підприємства	коефіцієнт кваліфікованості працівників коефіцієнт кваліфікаційної придатності
11	Недобросовісність персоналу	коефіцієнт добросовісності виробничих працівників
12	Необхідність додаткового залучення кадрів	коефіцієнт додаткової потреби у спеціалістах
13	Форс-мажорні події, пов'язані з людськими ресурсами і їхнім використанням	організаційні ризики НТПВ
14	Невідповідність технічного оснащення машинобудівного підприємства вимогам інноваційного розвитку	коефіцієнт використання виробничих потужностей
15	Недостатній обсяг технічного оснащення для забезпечення умов НТПВ і інноваційного розвитку	коефіцієнт додаткової потреби в техніці і технології
16	Необхідність технологічного оновлення	середній коефіцієнт придатності основних засобів середній коефіцієнт фондovіддачі
17	Форс-мажорні події, пов'язані з технічними ресурсами і їхнім використанням	виробничі ризики НТПВ

* Примітка: авторськн розроблення.

Виконавши дослідження факторів невизначеності на етапі НТПВ машинобудівного підприємства (табл. 1), пропонуємо метод визначення рівня адаптованості до умов невизначеності на етапі НТПВ машинобудівного підприємства, що ґрунтується на розрахунку чотирьох груп показників: "вимоги середовища господарювання", "фінансова забезпеченість", "кадровий потенціал" та "технологічна спроможність" [6], а також ми визначили взаємозв'язок показників, що рекомендується розраховувати, та варіанта здійснення НТПВ (табл. 2).

Табл. 2. Коефіцієнти оцінювання адаптованості машинобудівного підприємства до умов невизначеності на етапі НТПВ*

Група показників	Перелік показників	
	не залежать від варіанта здійснення НТПВ	залежать від варіанта здійснення НТПВ
Вимоги середовища господарювання (В)	1) коефіцієнт динамічності ринку машинобудівної продукції	1) коефіцієнт державної підтримки
	2) коефіцієнт інновацій у технологію виробництва машинобудівної продукції	2) коефіцієнт продажів (прогнозованого попиту) продукції
Фінансова забезпеченість (Ф)	1) коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	1) коефіцієнт забезпечення інновацій власними коштами
	2) коефіцієнт фінансової стійкості	2) коефіцієнт нормативної рентабельності інновацій
Кадровий потенціал (К)	1) коефіцієнт кваліфікованості працівників	1) коефіцієнт кваліфікаційної придатності
	2) коефіцієнт недобросовісності виробничих працівників	2) коефіцієнт додаткової потреби у спеціалістах
Технологічна спроможність (Т)	1) середній коефіцієнт придатності основних засобів	1) коефіцієнт використання виробничих потужностей
	2) середній коефіцієнт фондівддачі	2) коефіцієнт додаткової потреби в техніці і технології

* Примітка: авторське розроблення.

Перелік показників оцінювання адаптованості машинобудівного підприємства до умов невизначеності на етапі НТПВ сформовано з поєднанням таких двох принципів:

- 1) підприємство максимально відчуває потребу в інноваційному оновленні виробництва і володіє максимальною спроможністю задовольнити цю потребу, зважаючи на наявність необхідних ресурсів;
- 2) підприємство прагне до інноваційного оновлення виробництва, вносячи найменші зміни у свою роботу і здійснюючи найменші витрати на модернізацію виробництва, одночасно забезпечуючи відповідність внесених змін своїм потребам і вимогам середовища господарювання.

Адаптованість машинобудівного підприємства до невизначеності на етапі НТПВ буде ключовим показником вибору варіанта здійснення НТПВ, тобто машинобудівному підприємству доцільно вибирати той варіант НТПВ, для якого коефіцієнт адаптованості є максимальним з-поміж аналізованих. Рекомендована за результатами дослідження формула розрахунку коефіцієнта адаптованості машинобудівного підприємства до умов невизначеності на етапі НТПВ має вигляд

$$Y = k_1 \cdot T + k_2 \cdot K + k_3 \cdot \Phi + k_4 \cdot B, \quad (1)$$

де: k_1, k_2, k_3, k_4 – вагові коефіцієнти, що визначатимуть важливість показників для окремо взятого машинобудівного підприємства у певний момент часу. Необхідна умова: $k_1 + k_2 + k_3 + k_4 = 1$.

Усі вагові коефіцієнти рекомендуємо розраховувати у кожному окремому випадку, використовуючи метод аналітичної ієрархії [7].

Відмовитися від певного варіанта НТПВ доцільно у тому випадку, якщо машинобудівне підприємство за результатами оцінювання є неадаптованим до умов невизначеності за групою показників, що залежать від варіанта здійснення НТПВ. У випадку, коли машинобудівне підприємство неадаптоване до умов невизначеності за групою показників, що не залежать від варіанта НТПВ, рішення про доцільність здійснення НТПВ має приймати керівництво підприємства, враховуючи очікувані можливості і потенційні загрози діяльності машинобудівного підприємства.

Висновки. На основі аналізування діяльності машинобудівних підприємств і особливостей здійснення НТПВ сформовано перелік факторів невизначеності, що впливають на здійснення НТПВ машинобудівного підприємства та запропоновано показники їхнього оцінювання, що будуть корисними у роботі ризик-менеджерів підприємства під час аналізування умов господарювання підприємства і виявлення потенційних ризиків його діяльності. Виокремлені групи показників дають змогу оцінити адаптованість машинобудівного підприємства до умов невизначеності у разі здійснення НТПВ. Це оцінювання має виконувати менеджер планово-економічного відділу під час розроблення плану реалізації НТПВ.

У подальших дослідженнях доцільно зосередити увагу на місці науково-технічної підготовки виробництва в діяльності машинобудівного підприємства, адже підприємство не буде займатися науково-технічною підготовкою, якщо вона буде витратніша, ніж купівля технології на заході, на сході, на півночі, чи замовити іншому, наприклад венчурному, підприємству, науково-дослідному інституті тощо. Доцільно дослідити, в яких випадках підприємству треба займатися науково-технічною підготовкою виробництва, а в якому випадку краще замовляти її результати у готовому вигляді, враховуючи критерії затрат та прибутковості.

Література

1. Коць О.О. Дослідження факторів ризику у машинобудуванні України / О.О. Коць // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – В 5-ти т. – Т. II. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2008. – Вип. 239. – С. 285-298.
2. Управление рисками проекта. [Электронный ресурс]. – Доступный з http://www.aproject.ru/worldpm/pm_risk.html.
3. Еремін Б.А. Понятие рисков в экономической деятельности / Б.А. Еремін. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.hedging.ru/publications/56>.
4. Вітлінський В.В. Ризик у менеджменті / В.В. Вітлінський, С.І. Наконечний. – К. : ТОВ "Борисфен-М", 1996. – 336 с.
5. Рогов М.А. Риск-менеджмент : науч. монография / М.А. Рогов. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 2001. – 451 с.
6. Коць О.О. Критерії планування науково-технічної підготовки машинобудівного виробництва в умовах невизначеності / О.О. Коць // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 21.14. – С. 106-115.

7. Коць О.О. Використання методу аналізу ієрархій системного аналізу при плануванні науково-технічної підготовки машинобудівного виробництва в умовах невизначеності / О.О. Коць, П.Г. Ільчук // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 2(8). – С. 53-57.

Коць О.О., Бондаренко Л.П. Факторы неопределенности на этапе научно-технической подготовки машиностроительного производства и показатели их оценки

Исследованы факторы неопределенности, которые влияют на деятельность машиностроительных предприятий на этапе научно-технической подготовки производства, осуществлена их классификация. Определены показатели, с помощью которых возможно оценить влияние факторов неопределенности и определить адаптированность предприятия к их влиянию. Предложен метод оценки адаптированности машиностроительного предприятия к условиям неопределенности на этапе научно-технической подготовки производства.

Ключевые слова: научно-техническая подготовка производства, неопределенность, факторы неопределенности, оценка адаптированности, предприятия, машиностроение.

Kots O.O., Bondarenko L.P. Factors of vagueness on the stage of scientific and technical preparation of machine-building production and indexes of their evaluation

In the article investigational factors of vagueness, which influence on activity of machine-building enterprises on the stage of scientific and technical preproduction, their classification is carried out. Certainly indexes with which it is possible to estimate influence of factors of vagueness and to define adapted of enterprise to their influence. The method of evaluation of adapted of machine-building enterprise is offered to the terms of vagueness on the stage of scientific and technical preproduction.

Keywords: scientific and technical preproduction, vagueness, factors of vagueness, evaluation of adapted of enterprise, machine-building.

УДК 316.[343.654+62]+334.722

Доц. Ю.В. Максимець, канд. екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка

ТИПИ ПІДПРИЄМЦІВ У ВИМІРІ ПОВЕДІНКОВОЇ АКТИВНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Подано результати дослідження суті підприємця. Розглянуто прояв поведінки підприємця у конкретній ситуації. Наведено портрет сучасного підприємця та розкрито його сутність.

Ключові слова: підприємець, типи підприємців, типи поведінки підприємців, портрет підприємця.

Постановка проблеми. У сучасних умовах неусталеної господарської системи підприємець виконує особливу роль, забезпечує всебічну інтенсифікацію виробництва, надає економічній системі динамізму, гнучкості та ефективності. Економістів, соціологів, психологів і філософів завжди цікавили феномен підприємництва, особа підприємця та його поведінка. Постає потреба визначення місця і ролі підприємця в соціальній структурі, вивчення його психологічних та соціонічних характеристик. Особливої актуальності сьогодні набувають пошуки єдиної типології бізнес-прошарку. Дослідження з виділення того чи іншого типу підприємця, зазвичай, ґрунтується на його особис-

тисних рисах, мотивах діяльності і поведінки, орієнтаціях стосовно ринкового середовища.

Ми провели дослідження, спрямоване на те, щоб вивести типову характеристику підприємців, вивчити і дослідити характерні ознаки підприємців сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Важливою складовою підприємництва є рівень поведінкової активності. За цим критерієм ми виділили такі три поведінкові типи:

- ініціативні, спрямовані на зміни і перетворення – 49,00 %. (I тип позначений як ініціативний підприємець (ІП));
- адаптивні, ті що пристосовуються до обставин і ситуацій – 47,00 %. (II тип – адаптивний підприємець (АП));
- пасивні, нерухливі, спрямовані на очікування впевненості та стабільності в майбутньому – 4,00 % (III тип – ПП).

Суть підприємницької діяльності значна більшість представників кожного із типів розглядають як можливість отримання заробітку. Неабиякого значення має й така якість, як самовираження. Проте представники такого типу як пасивний (III тип) не надають жодної уваги самовираженню. Характерним для I і II типів, окрім заробітку, є самовираження, а для III – впровадження ідей і взаємодія з людьми, що становить 20,00 % за кожної альтернативи.

З метою з'ясування характерної поведінки для кожного із виділених типів розглянемо конкретні виробничі ситуації: прийняття рішення, виникнення конфліктної ситуації, можливість невдачі та чимало інших ситуацій. Основна увага у діяльності підприємців спрямована на вирішення проблем (52,00 % опитаних); на всебічну реалізацію своїх знань і вмінь – 30,43 %; 17,39 % – на побудову хороших взаємин із колегами.

У підприємстві значну роль відіграє процес прийняття рішення суб'єктом підприємницької діяльності. Більшість із підприємців орієнтовані під час його прийняття на себе, що становить 72,00 % від усіх опитаних, а ті, що спираються на пораду колег і дії інших підприємців в аналогічній ситуації, становили відповідно по 14,00 % від числа опитаних.

Аналізуючи кожен із типів у змодельованій ситуації, 80,36 % підприємців I типу під час прийняття рішення орієнтуються на себе. Можна стверджувати, що такий високий показник характерний саме для I типу підприємців, тому що їм притаманні такі якості, як ініціативність, спрямованість на зміни і перетворення. Для двох інших типів цей показник є дещо нижчим, але все ж таки він посідає перше місце серед інших альтернатив. Це 64,81 % для I типу і 60,0 % для III типу підприємців.

Під час визначення того, як сприймають керівники своїх підлеглих, було виявлено, що здебільшого керівники сприймають підлеглих як хороших виконавців (53,00 %). Значний відсоток (41,00 %) керівників сприймають своїх підлеглих як ініціативних, творчих особистостей, а лише 6,00 % вбачають у своїх підлеглих безініціативних і консервативних виконавців.

Підприємці I і II типу сприймають підлеглих як виконавців, що становить 48,21 % і 61,11 % відповідно, а III тип керівників-підприємців в більшості (60,00 %) сприймають підлеглих як творчих особистостей. Кожен із